

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1

Hafta 4

Prof. Dr. Haluk SELVİ

Haftanın Hedefi:

XIX. yüzyıldan itibaren önem kazanan Osmanlı Devleti'nin jeopolitik durumu ve artan bu jeopolitik önemden dolayı Osmanlı Devleti üzerindeki İngiliz, Rus, Fransız ve Alman emelleri, bu emeller sonucunda çıkan Trablusgarp ve Balkan Savaşları üzerinde durulacak, bu konularda doyurucu bilgiler verilecektir.

OSMANLI DEVLETİ'NİN JEOPOLİTİK DURUMU VE BAZI DEVLETLERİN OSMANLI DEVLETİ ÜZERİNDEKİ EMELLERİ

I. XX. Yüzyılın Başlarında Büyük Devletlerin Osmanlı Devleti'ne Yönelik Emelleri

Asya, Afrika ve Avrupa içinde toprakları bulunan Osmanlı Devleti stratejik açıdan çok önemli bir bölgede yer almaktaydı. Ayrıca çeşitli kara ve deniz yollarının bu devletin topraklarından geçmesi onun stratejik önemini daha da arttırmaktaydı. Bu jeopolitik yapı, Osmanlı Devleti'ne avantajlar kazandırdığı gibi dış tehditlerin kendisine yönelmesine de neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin eski gücünü kaybetmesinden sonra ise başta İngiltere, Fransa, Rusya gibi devletler kendi çıkarlarının gösterdiği doğrultuda Osmanlı Devleti'nin aleyhine faaliyet göstermişler ve bu konuda da başarılar elde etmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunun hasta adam olarak nitelendirilmesi ve onun tarih sahnesinden çekileceğinin düşünülmesi sebebiyle bu devletler, Osmanlı mirası hakkında projeler geliştirmişler ve bu mirası paylaşma konusunda kendi aralarında antlaşmalar yapmışlardır. Büyük devletlerin toprak paylaşımının dışında, Osmanlı Devleti'nden bağımsızlık kazanarak ayrılan bazı ülkelerin (Yunanistan, Bulgaristan v.b) de elde ettikleri bölgelerle yetinmeyerek yeni topraklar elde etmek istemeleri Osmanlı Devleti'nin etrafındaki tehlike çemberinin daha da daralmasına neden olmuştur.

A. Rusya

İstanbul ve boğazları ele geçirmek ya da boğazları denetimi altında bulundurmak düşüncesi, Rus dış politikasının temelini teşkil etmiştir. Rusya'nın XIX. yüzyılda siyasallaştırdığı bir hareket olan Panislavizm'in etkisiyle Osmanlı Devleti'nin topraklarının bir bölümü üzerinde hak iddia etmesi Osmanlı Devleti açısından önemli bir gelişme olarak ortaya çıkmıştı. Özellikle Balkanlarda bu akım

önemli roller oynamış, ileride de göreceğimiz gibi Balkan Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açmasında Rusya'nın bu siyasetinin önemli katkısı olmuştur. 1877–1878 savaşlarından sonra Doğu Anadolu'da yaşayan Ermenileri, Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtarak günümüze kadar süren Ermeni olaylarının başlatıcısı da yine Rusya'dır. Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki emelleri İngiltere, Fransa ve Avusturya-Macaristan devletlerinin çıkarları ile ters düştüğü için, Rus tehlikesine karşı zaman zaman bu devletlerle birlikte karşı konulmuşsa da, Rusya hiçbir zaman Osmanlı topraklarından geçerek sıcak denizlere inme politikasından vazgeçmemiştir.

B. Avusturya

Balkanlar üzerinde etkili olmak isteyen bir başka güç de Avusturya idi. Ancak Rusya'nın Balkanlarda yayılmak istemesi Avusturya'nın işine gelmiyordu. Bu iki güç bir yandan Osmanlı Devleti ile mücadele ederlerken, diğer yandan da Balkanlarda nüfuz kazanabilmek için birbirleriyle mücadele ediyorlardı.

C. Fransa

XVI. yüzyılda kurulan Osmanlı-Fransız dostluğu XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir. Sanayi devriminden sonra sömürgeciliğin hızla yayılması üzerine, Fransa birçok sömürgesini İngiltere'ye kaptırdı. Bunun üzerine Osmanlı topraklarına göz diken Fransa, Osmanlı Devleti aleyhine yapılan paylaşma projelerinde taraf olarak yer almış, bu gizli antlaşmalarla Anadolu'nun paylaşılması halinde kendisine pay ayrılmasını istemiştir.

D. İngiltere

Sömürgecilik bakımından dünyanın en güçlü devleti İngiltere idi. "Üzerinde güneş batmayan imparatorluk" olarak adlandırılan ve sömürgecilik sayesinde kendi anavatanının yüz katından fazla büyüyen yegâne ülke durumundaki İngiltere, Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgeleri ile ilgili plânlara sahipti. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşına kadar Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunmasına rağmen bu savaştan sonra bu politikasını terk etti. Kıbrıs ve Mısır'ı işgal etti. İngiltere bazen tek başına, bazen de Fransa ile birlikte işbirliği yaparak Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne egemen olmasını önlemeye çalıştı. Osmanlı topraklarının bir devletin eline geçmesine hiçbir zaman razı olmadı. Ancak Rusya'nın kıskırttığı Ermenileri o da korudu.

E. Amerika Birleşik Devletleri

Osmanlı Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiler daha ABD bağımsızlığını kazanmadan başlamış ve başlangıçta kültürel amaçlara yönelik münasebetler giderek ekonomik alana yönelmiştir. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'ne gelen ABD'li misyonerler Ermeni, Arap ve Yahudi topluluklarla yakından ilgilenmişlerdir. Monroe Doktrinine göre ABD kıtası dışındaki olaylarla ilgilenmeyen ABD ile Osmanlı Devleti'nin münasebeti her iki devletin de lehine olmuştur. Ancak daha sonra Ermenilerin siyasî ve ekonomik yönden desteklenmesi iki devlet arasındaki ilişkilere gölge düşürmüştür.

F. Almanya

1871 yılında Alman birliğinin tamamlanmasıyla kurulan Almanya, sanayiye büyük bir hız vererek Avrupa'nın güçlü devletleri arasına girmişti. Osmanlı Devleti ile doğrudan sınır komşuluğu olmayan Almanya, İngiltere ile olan rekabeti dolayısıyla Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruyucu bir politika takip etmiştir. Özellikle II. Meşrutiyetin ilanından sonra gelişen Osmanlı-Alman ilişkileri sayesinde bilindiği üzere Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların yanında yer almıştır.

G. İtalya

İtalya geç bir dönemde millî birliğini kurmuş, bu sebeple diğer sömürgeci devletler gibi sömürgeler elde edememişti. Bu durumu telafi etmek amacıyla Trablusgarp'a göz dikmiş, bu bölgeyi topraklarına katmayı başarmıştı. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devletini paylaşma projelerine katılmış, Batı ve Güney Anadolu'nun bazı şehirlerini ele geçirmek için çaba göstermiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE OSMANLI DEVLETİ'NİN SINIRLARININ DARALMASI

I. Trablusgarp Savaşı

A. Savaşın Başlaması ve Gelişmeleri

Trablusgarp Savaşı İtalya'nın takip ettiği sömürgecilik siyasetinin doğal gelişmesi içinde ele alınabilecek bir olaydır. İtalya 1870'lerde millî birliğini sağladığı tarihlerde, dünyadaki sömürgelerin büyük kısmına İngiltere ve Fransa hükmediyordu. Ekonomik bakımdan güçlenmek ve topraklarını genişletmek isteyen İtalya da bu sömürge yarışına girmiş ve kendisi için en uygun coğrafi şartları taşıyan Trablusgarp'ı ilk hedef olarak seçmişti. Askeri yönden zayıflığı ve siyasî yönden yalnızlığı dolayısıyla öncelikle büyük devletler barış antlaşmaları yapmıştı. İtalya, Trablusgarp'daki zengin fosfat yataklarını elde etmek ve Kuzey Afrika'daki önemli bir bölgeyi kontrolü altına almak için Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçti. Trablusgarp konusundaki ilgisini yüzyılın başından itibaren yaptığı hazırlıklarla ortaya koyan İtalya, ekonomik yönden yatırımlara girişmiş ve bölgeye İtalyan göçmenler göndermeyi de ihmal etmemişti.

Osmanlı Devleti ise İtalya'nın bu girişimlerini engelleyecek durumda değildi. İtalyan hükûmetinin 1911 yılı içerisinde Trablusgarp'ı işgal için sürdürdüğü askeri ve diplomatik hazırlıklar karşısında Osmanlı Devleti Eylül ayı sonlarına kadar tam bir kayıtsızlık içinde olmuştur. İstanbul'daki yetkililer İtalya'nın işgale hazırlandığına ilişkin yeterli verilere rağmen savaşa ihtimal vermemektedirler.

İtalya çıkacak savaşın nedeni ve sorumlusu olarak Osmanlı Devleti'ni göstermek için de büyük bir çaba göstermiştir. İtalyan hükûmeti savaş bahanesi yaratma planının ilk aşamasını 23 Eylül 1911'de İstanbul'daki İtalyan elçiliği aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne verdiği bir protesto ile ortaya koydu. Bu protestoya göre: "Osmanlı subayları, halkı İtalyanlar aleyhine kışkırtmakta ve İtalyanların bölgede can güvenliği bulunmamaktadır".

Osmanlı Devleti İtalyanların bu iddiasını reddetmesine rağmen, İtalya işgal için hazırlıklarını sürdürmeye devam etmişti. İtalya 26 Eylül 1911'de çeşitli Avrupa devletleriyle birtakım temaslar

yaparak Trablusgarp'ı ele geçirmek için diplomatik bir ortam yaratmaya çalıştı. 28 Eylül 1911'de İtalya Osmanlı Devleti'ne 24 saatlik bir nota vererek Osmanlı Devleti'ni suçlamaya devam etti. İtalyan notasında, Trablusgarp ve Bingazi'nin düzensiz ve bakımsız bırakıldığı, bundan Osmanlı Devleti'nin suçlu olduğu, bu iki yerin İtalya sahillerine çok yakın olması dolayısıyla bu bölgenin İtalya için hayati bir önem taşıdığı ifade ediliyordu. Ayrıca bu notada İtalya'nın bölgedeki ekonomik faaliyetlerine Osmanlı Devleti tarafından engeller konulduğundan da söz ediliyordu. Osmanlı Devleti cevabında yöneltilen suçlamaları reddetmiş, İtalya'nın ekonomik faaliyetlerine engel olunmadığını, hatta kolaylık gösterildiğini belirtmiş, güvenlik konusunda da herhangi bir problem olmadığını da ifade etmiştir.

İtalyan hükûmeti cevabi nota ile ilgili süreyi beklemezsizin 29 Eylül 1911'de savaş ilanını Osmanlı hükûmetine bildirdi. Osmanlı hükûmeti çeşitli devletlere müracaat ederek savaşı durdurmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. İtalya böylece Trablusgarp'a asker çıkardı. 5 Ekim 1911'de İtalyanlar Trablusgarp şehrini, 16 Ekim 1911'de Derne'yi ve 20 Ekim'de Bingazi'yi işgal ettiler. Böylece işgal kuvvetleri kıyı kesimlerini ele geçirmiş bulunuyordu.

Trablusgarp'ta İtalyanların bu faaliyeti esnasında bölgedeki Osmanlı kuvvetleri ile işbirliği içinde bulunan yerli halk da İtalyanlara karşı direnmeye çalışıyordu. Sünusi liderlerinin de katılmasıyla bu çaba etkili bir şekle büründü. Diğer yandan Trablusgarp'a savaşmak için koşan çok sayıda Türk subayı da hem kendileri mücadele ediyorlar, hem de halkın silahlı mücadeleye katılması için onları teşkilatlandırıyorlardı. Bu genç subaylardan biri de Mustafa Kemal'di. İngiliz ve Fransızların kara yolunu engellemelerine rağmen, 15 Ekim 1911 tarihinde Trablusgarp'a doğru yola çıkan Mustafa Kemal, çeşitli kereler İngiliz sınır devriyelerince yakalanma tehlikesi geçirdikten sonra Tobruk'daki karargâha ulaşmış ve Tobruk cephesinde göreve başlamıştı. Mustafa Kemal Derne Kumandanlığı görevini yapmış, Trablusgarp'ta çok önemli askeri başarılarla imzasını atmıştır.

Direnme ve hücumların bölgedeki durumunu sarsacağını düşünen İtalya, eski duruma dönüşü bütünüyle ortadan kaldırmak için 5 Kasım 1911'de Trablusgarp'ı kendi topraklarına kattığını ilan etmiş, işgalle birlikte kendisine karşı oluşacak tepkiyi önlemek amacıyla halkı sindirme politikasına girişmişti. İtalyan askerlerinin yaptığı baskıdan kurtulmak isteyen halk ise çeşitli yerlere göç etmeye çalışmıştı.

İtalya aldığı bu tedbire ek olarak yine birtakım başka önlemler alma gereği de duymuştu. Bunlar arasında Rodos ve Oniki Adaların işgali, Çanakkale Boğazına karşı İtalyan harekâtı gösterilebilir. İtalyanlar bu işgal sırasında kıyı bölgelerinde tutunmalarına rağmen, iç bölgelere gidemediler.

Osmanlı Devleti de İtalya'ya karşı etkili bir politika oluşturmamıştı. Osmanlı Devleti Balkanlarda ortaya çıkan karışık ortam sebebiyle Trablusgarp'ta yeni birtakım aktif girişimleri de gerçekleştiremedi. İtalya bu durumu göz önünde tutarak Osmanlı Devleti'ne kendi ölçülerinde bir barış antlaşması dikte ettirmeye çalışmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin de barışa yanaşmak zorunda kalması sebebiyle iki taraf arasında barış görüşmeleri Almanya'nın da girişimleriyle başlatıldı. Osmanlı Devleti'nin bu duruma rıza göstermesinin önemli bir sebebi de Balkanlardaki gelişmelerin Osmanlı Devleti'ni zor duruma sokmasıdır.

B. Uşi Antlaşması ve Savaşın Sona Ermesi

İtalya ile Osmanlı Devleti arasında 12 Temmuz 1912 tarihinde gizli olarak barış görüşmelerine başlandı. Savaşın iki tarafı da zor duruma düşürmesi, bu görüşmelerin hızlandırılmasına neden olmuştu. Ancak İtalya'nın aşırı istekler ileri sürmesi yüzünden anlaşma sağlanamadı. Balkanlarda gittikçe artan tehlike karşısında Eylül 1912'de Osmanlı hükûmeti İtalya ile yapılmakta olan barış görüşmelerinin bir an önce sonuçlandırılmasına karar verdi. Nitekim bundan biraz sonra 8 Ekim 1912'de Balkan Savaşı başlamıştı. Bu suretle Osmanlı Devleti ikinci bir savaşa girmiş oluyordu. Fakat bu iki savaşı da idare edecek güçten yoksundu.

Sonuçta Osmanlı Devleti ile İtalya arasında, Trablusgarp Savaşı'nı sona erdirmek üzere Uşi (Quchy)'de 15 Ekim 1912'de gizli önbarış, 18 Ekim 1912'de asıl ve açık barış antlaşması imzalandı. Gizli Antlaşma ile tamamı 10 madde olan açık antlaşmanın başlıca esasları şu şekilde idi:

1) Osmanlı Devleti, Trablusgarp ve Bingazi'yi derhal boşaltacak ve buralara bağımsızlık verecekti.

2) Buna karşılık İtalya, savaş sırasında ele geçirdiği Oniki Ada'yı Osmanlı Devleti'ne geri verecekti. Ancak, Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'ın adaları işgal etmesi tehlikesine karşı, İtalya'nın işgali geçici olarak devam edecekti.

3) Padişah aynı zamanda halife olduğundan Trablusgarp'da dinî yetkileri dışında hiçbir siyasî yetkisi olmayan bir temsilci bulunduracaktı.

4) İtalya, kapitülasyonların kaldırılması konusunda Osmanlı Devleti'ne yardım edecekti.

Böylece 18 Ekim 1912 tarihli Uşi Antlaşması ile Osmanlı-İtalyan Savaşı sona ermiş oldu. Uşi Antlaşmasının gizli maddeleri ile Trablusgarp'daki Osmanlı Devleti'nin hukuki olarak bazı yetkileri ve kurumları korunacaktı. Açık antlaşmaya göre ise bölgeye bağımsızlık verilecek, İtalya'nın dolaylı olarak bölgeyi yönetmesi sağlanacaktı. İtalya, Rodos ve Oniki Ada'yı Osmanlı Devleti'ne geri verecek, fakat şimdilik Yunan işgaline karşı bu adalar geçici olarak İtalyanların kontrolünde kalacaktı. Böylece Osmanlı

Devleti Trablusgarp'ın elinden çıkması ile Kuzey Afrika'daki son topraklarını kaybettiği gibi, Oniki Ada da daha sonraki gelişmeler sebebiyle bir daha Osmanlı Devleti'ne iade edilmemiştir.

Osmanlı Devleti, Trablusgarp Savaşı'nı bu suretle aleyhine olarak sonuçlandırdığı sırada, bu defa da Balkan Savaşı gibi büyük bir sıkıntı ile karşı karşıya kalmış bulunuyordu.

II. Balkan Savaşları

A. Savaşın Genel Sebepleri

Balkan Savaşlarının nedenlerini ele almadan önce Şark Sorununu hatırlamakta yarar bulunmaktadır. Balkanların Osmanlı Devleti'nin elinden alınması Şark sorununun aşamalarından yalnızca birisidir. İngiltere devlet adamlarından Gladstone'nun Türklerin Avrupa'dan çıkarılmaları gerektiği şeklindeki düşüncesi Avrupa devletlerince bir ilke haline getirilmiş, bunun sonucu olarak da Osmanlı Devleti çeşitli sorunlarla karşı karşıya bırakılmıştır. Balkan Devletleri de, dağılmakta olan Osmanlı Devleti'nin durumundan faydalanarak çalışmalarına başlamışlardı. Halen Osmanlı yönetiminde bulunan Balkan topraklarında yaşayan Rum, Sırp, Bulgar gibi toplumları koruyuculukları altına almak istiyorlardı. Ancak Balkan devletlerinin asıl amaçları, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da kalmış olan son topraklarını yani Balkanları ele geçirmektir.

Batılılar ve Balkan Devletleri Türklerin Avrupa'dan çıkarılması konusunda hemfikir olmalarına rağmen, Osmanlı Devleti'nden ele geçirecekleri toprakların paylaşımı hususunda aynı fikre sahip değillerdi. Balkan devletleri aralarındaki ayrılıklara ve çıkar hesaplarına rağmen Osmanlı Devleti'nin iç politikada yaşadığı bunalım ve Trablusgarp Savaşı ile girdiği zor durumdan istifade etmesini bildiler. Rusya'nın öncülüğünde Balkanlarda birlik kurma çalışmalarına başladılar.

Aslında Balkan Devletleri arasında Osmanlı Devleti'ne karşı birleşme fikri XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlamış, bu maksatla çeşitli girişimler de yapılmıştı. Ancak bu milletlerin birbirlerine olan güvensizlikleri özellikle Yunan-Bulgar zıtlaşması nedeniyle her hangi bir olumlu sonuç alınamamıştı. 1904-1905'de Japonlarla yaptığı mücadeleden başarısız çıkan Rusya siyasetinin ağırlığını yine Balkanlara, dolayısıyla da Osmanlı Devleti'ne yöneltmişti. Kendisi de Slav soyundan olan Rusya, ırk duygularına dayanarak Balkanlar'daki Slavları kendi yanına çekip Balkanları kendi nüfuzu altına almak istiyordu. Bu yüzden de bir Balkan birliği kurulması yönünde propagandalar yapıyor, Osmanlı Devleti'ni yendikleri takdirde topraklarının genişleyeceğini söylüyordu.

Balkan Devletleri arasında ilk yakınlaşma Yunanistan'ın girişimiyle 1910 yılında gerçekleşti. Askeri hazırlıklarını genişleten Yunanistan ilk öneriyi çok gizli olarak Bulgaristan'a yapmış, fakat

Yunanlılara güven duymayan Bulgarlar bu öneriye cevap vermemişlerdi. Ancak buna rağmen, dağılmakta olan Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki topraklarını ele geçirmek üzere harekete geçen ittifakın temelini "Bulgaristan-Sırbistan Antlaşması" oluşturdu. 13 Mart 1912 tarihli "Dostluk ve İttifak Antlaşması" ile Bulgaristan ve Sırbistan, birbirlerinin toprak bütünlüğünü tanıyarak Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmiş duruma gelmişlerdi. Antlaşmanın uygulanması aşamasında Rusya önemli bir devlet konumuna getirildi. Böylece 1 Temmuz 1912'de de Bulgaristan ile Sırbistan'ın askeri yetkilileri arasında bir antlaşma imzalanması gerçekleşti.

Bulgaristan, Sırbistan ile anlaştıktan sonra daha önce önerisini geri çevirdiği Yunanistan ile anlaşmak üzere harekete geçti. Yunanistan ise Kuzey Ege'deki emellerini gerçekleştirebilmek için, 1911 yılından beri Bulgaristan ile bir ittifak gerçekleştirmek istemekteydi. Böyle bir ittifak ile Balkanlardaki amaçlarını daha kolay gerçekleştirebileceği düşüncesindeydi. Bu ittifak bir antlaşma ile resmileştirildi. 29 Mayıs 1912'de Sofya'da yapılan bu antlaşmaya göre:

1- İki devletten biri Osmanlı Devletinin hücumuna uğrarsa, diğeri hücumu uğrayan devlete yardımcı olacaktı.

2- İki devlet, Osmanlı sınırları içerisindeki Yunan ve Bulgar vatandaşlarına verilmiş olan ayrıcalıkları gerçekleştirmek üzere, birbirlerine yardım etmeyi üstleneceklerdi.

3- Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında Girit meselesinden dolayı savaş çıkacak olursa, Bulgaristan bir yardımda bulunmayacak, ancak Yunanistan lehine tarafsızlık politikası izleyecekti.

Bu ittifakların dışında 22 Eylül 1912'de Yunanistan ile Bulgaristan arasında bir askerî sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre, Yunanistan ve Bulgaristan birbirlerine yardım etmeyi taahhüt etmekte, en az 420.000 kişilik bir kuvvet oluşturmayı planlamaktadırlar. Girit konusunda da Yunan isteklerine uygun bir şekilde Osmanlı Devleti'ne karşı anlaşma sağlandığı da anlaşılmaktadır.

1912 Ağustos ayında da Bulgaristan, iyi ilişkiler yürütmekte olduğu Karadağ ile anlaşmaya varmıştı. Karadağ ile aralarında problemler olan Sırbistan da, bu problemleri bir yana bırakarak 6 Ekim 1912 tarihinde bu devlet ile bir antlaşma imzaladı. Bu şekilde birbirleriyle çatışma içinde olsalar da Osmanlı Devleti'ne karşı birlik oluşturan Balkan Devletleri artık savaşa hazır bir konuma gelmişlerdi.

Balkanlarda bu gelişmeler olurken Osmanlı Devleti'nin tutumu ise hataları tekrarlamaktan ibaretti. Osmanlı Devleti'nin çok cephe bir savaş için siyasî, askerî ve iktisadî bakımdan hazırlığı

bulunmamaktaydı. İç ve dış siyasette çok hatalı bir tutum izlenmiş, giderilmesi mümkün olmayan ihmaller ortaya çıkmıştı. Balkan ülkelerine yönelik bir istihbarat faaliyeti de bulunmamaktaydı. Osmanlı Devleti son ana kadar Balkan Devletleri arasındaki ittifak çalışmalarından habersizdi. Devletin malî, iktisadî politikası tümüyle dış baskılar altında yok olmuş, o günkü durumuyla büyük bir savaşı destekleme imkânlarından yoksun kalmıştı. Hükûmet, Balkanlardaki ittifak haberlerini gereğince değerlendiremiyor, buna ek olarak iyi eğitilmiş, deneyimli askerlerini de terhis ediyordu. Hükûmetin bu tutumu yüzünden, zaten Türkleri Balkanlardan atmak isteyen Balkan Devletleri ve onların destekçileri için de uygun fırsat ortaya çıkmış bulunuyordu. Hiç şüphesiz onlar kendi güçlerinin yanı sıra büyük devletlerden alacakları desteğe de güveniyorlardı.

B. Birinci Balkan Savaşı

Balkan devletleri, 1912 yazından itibaren Makedonya ve Trakya'da ıslahat yapılması ve buraların kendi koruyuculukları altına verilmesi gibi, bazı isteklerle harekete geçmişler ve gerçekleştirdikleri girişimler sonucu savaş ihtimalinin artmasına sebep olmuşlardı. Nitekim 1912 Ağustos'unda artık Bulgarlar savaş istemeye ve Karadağ ise Osmanlı sınırlarına saldırmaya başlamıştı. Eylül ayında Balkanlar iyice karıştı. Bunun üzerine Büyük Devletler harekete geçtiler. 7 Ekim 1912'de Avusturya ve Rusya görünüşte savaş çıkmasını engellemek amacıyla Rumeli'de yeni düzenlemeler yapılmasını istediklerini ve eğer savaş çıkacak olursa, sonuçta sınırların değişmeyeceğini ilan etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin Balkan milletlerini yeneceğinden endişeli olan İngiltere ve Fransa da bu düşüncüyü desteklemişlerdir. Ancak, her devletin kendine göre hesabı olduğu gibi, Balkan devletlerinin her biri de bunlardan birine dayanıyordu. Bu da bunalımı bir Avrupa soruna haline getirmişti.

Büyük devletlerin bu tutumundan cesaret alan Balkan devletleri 30 Eylül 1912'de seferberlik ilan ettiler. 1 Ekim'de de Osmanlı Devleti seferberlik ilan ederek bazı önlemler almaya başladı. Tam bu sırada 8 Ekim 1912'de küçük bir Balkan devleti olan Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Bu savaş ilanına diğer devletler de kısa bir süre sonra katılmışlar ve 17 Ekim 1912'de Bulgaristan ile Sırbistan ve 19 Ekim 1912'de de Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti.

Gerçekte Osmanlı hükûmeti, böyle bir savaşa girmeye taraftar olmamıştı. Ancak Balkan devletlerinin uzlaşmaz tutumu, büyük devletlerin tahrikleri ve iç baskılar neticesinde savaşa girmeye mecbur kalmış, savaşa yeterli şekilde hazırlanamadan girilmişti. Durum Osmanlı Devleti açısından son derece kötüydü. Bölgedeki usta askerler terhis edilmiş ve gönderilen askerler ise henüz savaşta başarı gösterecek seviyeye ulaşmamıştı. Yönetici subayların politikaya karışmış

olmaları, aralarında fikir ayrılıklarına ve şahsi düşmanlıklara sebep olmuştu. Askerin eğitim, öğretim ve disiplin açısından durumu son derece bozuktu. 1912 Ekim'inde başlayan ve yaklaşık 8 ay süren savaşların ilk aşamasında gerek batı yönünde Ali Rıza Paşa komutasındaki kuvvetler, gerekse Ali Yaver Paşa idaresindeki Doğu Ordusu Bulgarlar ve Sırlar karşısında kısa sürede yenilgiye uğramıştır. Bulgarlar karşısında Çatalca'ya kadar çekilmek zorunda kalan kuvvetler, Sırbistan'a da Kumanova'da yenilmişlerdir. Selanik 8 Kasım günü kendiliğinden Yunan ordusuna teslim olmuş; Türk kuvvetleri sadece Edirne'de Bulgarlara, Yanya'da Yunanlılara, İşkodra'da da Karadağlılara karşı bu şehirleri savunmayı sürdürebilmişlerdir.

Ege Denizi'nde de durum kötüydü. Yunan donanması 18 Ekim 1912 günü, Pire limanından demir alıp Çanakkale Boğazı'na doğru gönderilmişti. Boğazın ağzını tutan Limni adasında Türk askeri yok denecek kadar azdı. Yunanistan, 21 Ekim 1912 günü Limni'yi savaşız teslim aldı. Arkasından diğer adaları ele geçirdi. Böylece yüzyıllardır Osmanlı egemenliği altındaki bu adalar bir ay içinde Yunan işgali altına girmişti.

Osmanlı Devleti'nin denizde aldığı bu yenilgilerde ve Osmanlı donanmasının güçsüz kalmasında yabancı devletlerin, bu arada İngilizlerin de rolü olmuştu. Batılı ülkeler ve özellikle İngiltere, Yunan donanmasından daha güçlü bir Osmanlı donanması kurulmasını çeşitli yollarla engellemişlerdi. 1910 yılında gemi satın almak için İngiliz hükûmetine başvuran Osmanlı hükûmetinin talebi kabul edilmemişti. Hâlbuki İngiltere Balkan savaşının patladığı günlerde, Yunanistan'a dört yeni muhrip birden göndermiş, Osmanlı hükûmeti bir oldu-bitti karşısında bırakılmış ve Türk-Yunan güç dengesi bozulmuştu. Osmanlı Deniz kuvvetlerinin çok uzun bir süre eğitimsiz bir vaziyette bulunması ve limanlara bağlı tutulması da denizdeki güçsüzlüğün bir başka sebebiydi.

Bulgarların Çatalca'ya dayanmaları, Sırların Manastır'a girmeleri, Yunanistan'ın başarıları ve Arnavutluğun bağımsızlığını ilan etmesi üzerine İstanbul'da bir hükûmet değişikliği olmuştu. İş başına geçen Kamil Paşa hükûmeti Balkan Devletleri'nden ateşkes istemişti. Bunun üzerine, 28 Kasım 1912'de Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında Çatalca'da görüşmeler başlamış ve 3 Aralık 1912'de de ateşkes antlaşması imzalanmıştı. Yunanistan ve Karadağ'ın katılmadığı bu antlaşmaya göre barış antlaşması Londra'da toplanacak bir konferansta yapılacaktı. Bu sırada durumdan istifade eden Arnavutluk 28 Kasım 1912'de bağımsızlığını ilan etti.

Balkan bunalımına çözüm bulmak amacıyla 17 Aralık'ta Londra'da uluslararası bir konferans toplandı. Konferansın karşısında çözümlenmeyi bekleyen iki problem vardı. Birincisi, Osmanlı

Devleti ve Balkan devletleri arasındaki sınırın tespiti, ikincisi ise Osmanlı devletinden ele geçirilen toprakların Balkan devletleri arasında paylaşılması sorunları idi. Balkan Devletleri bu konferansta bütün Rumeli'yi istediler. Bulgarlar da özellikle Edirne'nin kendilerine verilmesini istediler. Bu sırada Avrupa Devletleri Osmanlı Devleti'ne bir nota vererek Edirne ve Adalar'dan vazgeçilmesini istediler. Böylece Balkan Savaşı'nın hemen başında bölgede sınırların değişmeyeceğini garanti eden devletler, bu garantiyi bir tarafa bırakmışlardır.

Bu sırada meydana gelen gelişmeler ve yenilgiler İstanbul'da Kamil Paşa hükûmetini iyice yıpratmıştı. Kamil Paşa Kabinesi büyük devletlerin teklifini kabul edeceği sırada İttihat ve Terakki bir baskınla Kamil Paşa Kabinesi'ni işbaşından uzaklaştırmış, Sadrazamlığa da Mahmut Şevket Paşa getirilmişti. Bunun üzerine 3 Şubat 1913'te savaş yeniden başladı. Ancak bu sefer Yanya ve Edirne de elden çıktı.

Bu durum karşısında Osmanlı Devleti'nin barış görüşmelerine yeniden başlanması isteği üzerine, Balkan devletleri ile Osmanlı Devleti arasında, 30 Mayıs 1913'de, "Londra Barış Antlaşması" imzalandı. Buna göre;

1- Osmanlı Devleti'nin batı sınırı Midye-Enez hattı olacaktı.

2- Osmanlı Devleti, Arnavutluk ile Ege adalarının geleceğinin belirlenmesini Büyük devletlere bırakacaktı.

3- Yunanistan; Selanik, Güney Makedonya ve Girit'i alacaktı.

4- Bulgaristan; Kavala, Dedeağaç ile birlikte, bütün Trakya'yı sınırları içerisine katacaktı.

5- Sırbistan, Orta ve Kuzey Makedonya'ya sahip olacaktı.

Netice olarak Balkan Savaşları'nın bu ilk devresinde Osmanlı Devleti Midye-Enez sınırının batısında kalan bütün topraklarını Balkan devletlerine terk etmiş ve bu yerler Balkan devletleri arasında bölüşülmüştü. Ege adalarının geleceği ise Büyük devletlere bırakılarak bu deniz üzerindeki egemenlik kaybedilmişti.

C. İkinci Balkan Savaşı

İkinci Balkan Savaşı, esasında Osmanlı Devleti'nin katılmadığı bir savaştır. Bu savaş, Birinci Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nden aldıkları toprakları paylaşamayan Balkan devletlerinin kendi aralarında yaptıkları bir savaştır. Osmanlı Devleti karşısında umulandan daha çabuk ve büyük bir

başarı kazanan Balkan Devletleri onun mirası üzerinde anlaşılamamışlardır. Yunanistan ve Sırbistan, Bulgaristan'ın hakkından fazlasını aldığını düşünmüşlerdir. Bu durumu düzeltmek için aralarında antlaşma yapan Yunan ve Sırp'ların harekete geçmesinden evvel Bulgarlar ani bir baskınla ortak harekete fırsat vermemeye çalışmışlarsa da başarılı olamamışlardır. Zira savaşta zaten oldukça yıpranan Bulgar orduları Sırp ve Yunan orduları karşısında tutunamamışlardır. Osmanlı Devleti bu savaştan yararlanarak Edirne'yi tekrar topraklarına katmıştır.

Bu savaşın sonunda Balkan savaşlarını sona erdiren antlaşmalar yapılmıştır. Bulgaristan ile diğer Balkan devletleri arasında yapılan Bükreş Antlaşması'nın ardından Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında da ayrı ayrı antlaşmalar yapıldı. Bunlardan ilki, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Barış Antlaşması idi. Bu antlaşmaya göre, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan sınırını Meriç nehri olarak belirlenmiştir. Bulgaristan'da kalan Türklerin hukukî durumları da bu antlaşma ile düzenlenmiş ve 4 yıl içinde Türkiye'ye göç hakları tanınmıştır. Osmanlı-Yunan barışı ise 14 Kasım 1913'de imzalanan Atina Antlaşması ile gerçekleştirildi. Bununla Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın Balkanlar'da ele geçirdiği topraklar ile Girit'in bu devlete ait olduğunu resmen kabul etti. Ayrıca Yunanistan'da kalan Türklerin sahip olacakları haklar ve durumları da belirlendi. Ancak, 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'nın beşinci maddesi gereğince, Ege adalarının geleceği büyük devletlerin kararına bırakıldığı için bu antlaşmanın şartları içinde yer almamıştır. Sırbistan ile barış antlaşması da 13 Mart 1914'te İstanbul'da imzalanmış, bu antlaşma ile Sırbistan'da kalan Türklerin haklarının korunması sağlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti, tarihinin en büyük yenilgilerinden birine uğramıştır. Altı asırdır vatan edinilen Rumeli hemen tamamen terk edilmiş, Ege adaları kaybedilmiştir. Arnavutluk ayrı bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Devletin artık süratle yıkıma doğru gittiğinin açıklıkla görüldüğü bu savaş sonucu, devletin Türk'ten gayri unsurlarında da artık kendi yollarını çizmeleri gerektiği düşüncesi kuvvetlenmiştir. Bu savaş devletler arasındaki bloklaşmaları daha da hızlandırdığı gibi silahlanmayı da arttırarak Birinci Dünya Savaşı'na sebep olacak olan gelişmelerin en önemli göstergesi olmuştur.